

ES investicijos neįgaliųjų gerovei

Justina Jakštienė
CPVA

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

KALBĖSIME APIE:

2007-2013 ES SF INVESTICIJOS NEĮGALIŲJŲ GEROVEI

2014-2020 ES SF INVESTICIJOS NEĮGALIŲJŲ GEROVEI

ES HORIZONTALŪS PRINCIPAI

UNIVERSALUS DIZAINAS IR JO ĮGYVENDINIMAS

ATEITIES PERSPEKTYVOS

2007-2013 ES SF INVESTICIJOS NEĮGALIŲJŲ GEROVEI

INVESTICIJOS, KURIOS PRISIDĖJO ARBA GALĖJO PRISIDĖTI PRIE NEĮGALIŲJŲ GEROVĖS DIDINIMO

2014-2020 ES SF INVESTICIJOS NEJGALIŲJŲ GEROVEI

Projektų įgyvendinimas iki 2023 m.

SOCIALINIS BŪSTAS 207 būstai neįgaliesiems	SAVARANKIŠKO GYVENIMO NAMAI Asmenims su negalia išskyrus turinčius proto ir (ar) psichikos negalią	DIENOS CENTRAI: DIENOS IR TRUMPALAIKĖ GLOBA NEJGALIESIEMS (VAIKAI IR SUAUGĘ)
GRUPINIO GYVENIMO NAMAI Asmenims su negalia išskyrus turinčius proto ir (ar) psichikos negalią	SOCIALINĖS GLOBOS NAMAI Senyvo amžiaus asmenims	INSTITUCINĖS GLOBOS PERTVARKA
ODONTOLOGINĖS PASLAUGOS NAMUOSE SUNKIĄ NEGALIĄ TURINTIEMS ASMENIMS Bandomasis projektas – tik Vilniaus ir Vilniaus raj. gyventojams	SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ PRIEINAMUMO GERINIMAS NEJGALIESIEMS Bazinės priemonės, pirminis ir antrinis lygiai	GERIATROJOS PASLAUGŲ PLĖTRA Geriatrijos dienos stacionarų ir konsultacinių kabinetų įkūrimas / atnaujinimas

2014-2020 ES SF INVESTICIJOS NEĮGALIŲJŲ GEROVEI

Projektų įgyvendinimas iki 2023 m.

<p>IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRIEINAMUMAS Naujai įrengiamos vietos bus pritaikytos pagal STR. UD įgyvendinimas.</p>	<p>KURČIŲJŲ IR NEPRIGIRDINČIŲJŲ UGDYMO EDUKACINIŲ PRIEMONIŲ ATNAUJINIMAS</p>	<p>LIETUVOS AKLŲJŲ IR SILPNAREGIŲ UGDYMO EDUKACINIŲ ERDVIŲ MODERNIZACIJA</p>
<p>SPECIALIŲJŲ MOKYMO PRIEMONIŲ IR UGDYMO SKIRTŲ TECHNINĖS PAGALBOS PRIEMONIŲ ĮSIGIJIMAS Autizmo, elgesio, emocijų, kalbos, judesio, regos, klausos sutrikimų turintiems vaikams.</p>	<p>VAIKŲ SU PROTO NEGALIA NEFORMALUSIS UGDYMAS 20 vietų gimnastikos infrastruktūra vaikams nuo 3 metų (įskaitant vaikus turinčius Dauno sindromą ir autizmo spektro sutrikimus)</p>	<p>MIESTŲ IR MIESTELIŲ PĖSČIŲJŲ TAKŲ, VIEŠŲ ERDVIŲ, KRANTINIŲ, PARKŲ, GYVENAMOSIOS APLINKOS MODERNIZAVIMAS</p>
<p>MIESTO TRANSPORTO INFRASTRUKTŪROS PRITAIKYMAS SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ TURINTIEMS ŽMONĖMS</p>	<p>INVESTICIJOS Į DARNŲ JUDUMĄ MIESTUOSE MOBILUMAS VISIEMS</p>	<p>VIEŠOJO TRANSPORTO ATNAUJINIMAS IR PRIEINAMUMO NEĮGALIESIEMS SUKŪRIMAS Miestų ir tarpmiestinis transportas</p>

2014-2020 ES SF INVESTICIJOS NEJGALIŲJŲ GEROVEI

Projektų įgyvendinimas iki 2023 m.

<p>GELTONIEJI AUTOBUSIUKAI Kiekvienas autobusiukas pritaikytas 2 neįgalių keleivių pervežimui.</p>	<p>TRANSEUROPINIŲ TINKLŲ INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA Švieslentės ir keltuvai autobusams, traukiniams ir laivams.</p>	<p>SAVIŠVIETOS IR MOKYMOSI GALIMYBIŲ ATVĖRIMAS ŽMONĖMS, NEGALINTIEMS SKAITYTI ĮPRASTO SPAUSDINTO TEKSTO (LAB)</p>
<p>NEJGALIŲJŲ PROFESINĖ REABILITACIJA</p>	<p>NEJGALIŲJŲ VERSLUMO SKATINIMAS Konsultacijos, mikropaskolos, garantijos</p>	<p>INTEGRALI PAGALBA Į NAMUS</p>
<p>PARAMA NEJGALIESIEMS SOCIALINĖSE ĮMONĖSE</p>	<p>TURIZMO SEKTORIAUS ELEKTRONINĖ RINKODARA</p>	

Priemonės, aktualios neįgaliųjų NVO

- 08.1.1-CPVA-R-407 „Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“
Dienos centrų, Savarankiško ir Grupinio gyvenimo namų kūrimas ir plėtra.
Taip pat novatoriškų įstaigų kūrimas, kuriose teikiamos Inovatyvios socialinės paslaugos.
- 08.1.1-CPVA-V-427 „Institucinės globos pertvarka“
- 09.1.2-CPVA-K-722 „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“
Galimi pareiškėjai – profesinio mokymo įstaigos.
- Verslo steigimas ir plėtra – 3.1.1-IVG-T-819 „Verslo Konsultantas LT“
- ESF priemonės, EEE/Norvegijos finansiniai mechanizmai,

Rekomendacija – užsiprenumeruoti naujienas iš www.esinvesticijos.lt

Vienas iš bendrųjų projektų reikalavimų – atitikimas ES horizontaliesiems principams

Reglamentas Nr. 1083/2006 vs. Reglamentas Nr. 1303/2013

Kai kurios naujojo reglamento nuostatos buvo patikslintos, papildytos įgyvendinimo aspektais, **akcentuojamas žmonių su negalia padėties keitimas. Siekiama skatinti proaktyvų požiūrį.**

Lygių galimybių ir nediskriminavimo principas suprantamas ne tik kaip lygių galimybių užtikrinimas, bet ir draudimas varžyti žmogaus teises ar teikti asmeniui privilegijas dėl jo lyties, tautybės, rasinės ar etninės kilmės, kalbos, religijos, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, negalios, socialinės padėties, amžiaus arba seksualinės orientacijos.

Neįgaliesiems, vyresnio amžiaus ir kitiems, skirtingas funkcines galimybes turintiems žmonėms, turėtų būti užtikrinta galimybė tokiomis pačiomis, kaip ir kitų asmenų sąlygomis, naudotis fizine infrastruktūra, transportu, kitomis priemonėmis bei paslaugomis.

Kokie teisės aktai reglamentuoja ES Horizontaliuosius Principus bei Universalų dizainą?

Pagrindiniai LT dokumentai:

- Partnerystės sutartis, Nacionalinė pažangos programa.
- 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, PAFT.
- 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos administravimo taisyklės.

Pagrindiniai ES, JT teisės aktai:

- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1303/2013 – 7 ir 8 str.
- ES pagrindinių teisių chartija, Europos Žmogaus teisių konvencija, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija.
- Sektorinės direktyvos.

Kas yra Universalus dizainas – LT reglamentavimas?

Universalus dizainas – gaminių ir aplinkos forma, kai jais be specialaus pritaikymo gali naudotis vaikai, suaugę, vyrai, moterys, senyvo amžiaus asmenys, neįgalieji, įvairių tautybių ir kitų grupių žmonės. (**LR Statybos įstatymas, 2 str. 109 p.**).

UD svarbus ne tik plėtojant infrastruktūrą, tačiau ir kuriant e-paslaugas, vystant įvairias e-informacijos pateikimo formas, rinkodaros ir komunikacijos kampanijas, IT sistemas.

Taip pat organizacijose tobulinant veiklos procesus, mokymo metodus ir t.t.

Kas yra Universalus dizainas?

UD neiškiria konkrečių žmonių grupių (pvz. su judėjimo negalia) ir nekuria būtent jiems skirtų ar pritaikytų įėjimų į patalpas, takelių, prietaisų ar įrangos. Viskas yra projektuojama taip, kad būtų patogiu naudotis visiems, įskaitant ir sunkiai judančius, sunkiai matančius, sunkiai besiorientuojančius žmones

Universalus dizainas ≠ Aplinkos pritaikymas neįgaliesiems

<http://www.bridgetowndesign.com/single-post/2014/08/06/Question-from-Mary-Universal-Design-pt-2>

Viešieji pirkimai ir universalus dizainas

VPĮ 37 str. 2 d.

Visų pirkimų, skirtų **fiziniam asmeniui** (visai visuomenei, perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojams ar darbuotojams), techninės specifikacijos, išskyrus pagrįstus atvejus, turėtų būti parengtos taip, kad jose būtų atsižvelgta į neįgalųjų kriterijus ir tinkamumą visiems naudotojams.

Jeigu Europos Sąjungos ar nacionaliniu teisės aktu yra nustatyti privalomi neįgalųjų kriterijai ir tinkamumo visiems naudotojams kriterijai, perkančioji organizacija privalo jais vadovautis rengdama technines specifikacijas.

Viešieji prikimai ir universalus dizainas

Ekonominis naudingumas – kainos ir kokybės santykis.

Kokybės kriterijus - Socialines charakteristikos t.y. sąlygos, susijusios su visuomenės gerove, nelygybės, skurdo mažinimu ir pan.

Pvz.: Į sutarties vykdymą įtraukti:

- neįgalūs asmenis;
- nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčius asmenis;
- darbo rinkoje papildomai remiamus asmenis.

Liečiama darbuotojų su negalia ar spec. poreikiais, pagyvenusiujų ar pan. **įtraukimo į darbo rinką problema** – kiek jiems yra palankios darbovietės bei darbo sąlygos?

7 UNIVERSALIAUS DIZAINO PRINCIPAI

(Ronald Mace)

Visų lygybė

- Dizainas tinkamas įvairių galimybių žmonėms
- Privatumas, saugumas visiems

Lankstumas

- Galimybė naudoti kaip patogų
- Pritaikyta kairiarankiams ir dešiniarankiams
- Galima pasirinkti savo tempą

Paprastas ir intuityvus naudojimas

- Eliminuoti nereikalingą painumą, tekstą (viena kalba)
- Paliekama tik esminė informacija

Tolerancija klaidoms

- Elementų, keliančių riziką, eliminavimas
- Įspėjantys ženklai
- Užkirsti kelią klaidoms

Suvokiama ir juntama informacija

- Skirtingi būdai: iliustracija, žodinė informacija, lytėjimas
- Paprasti terminai, pavadinimai
- Įrankų ir būdų suderinamumas

Mažai fizinių jėgų

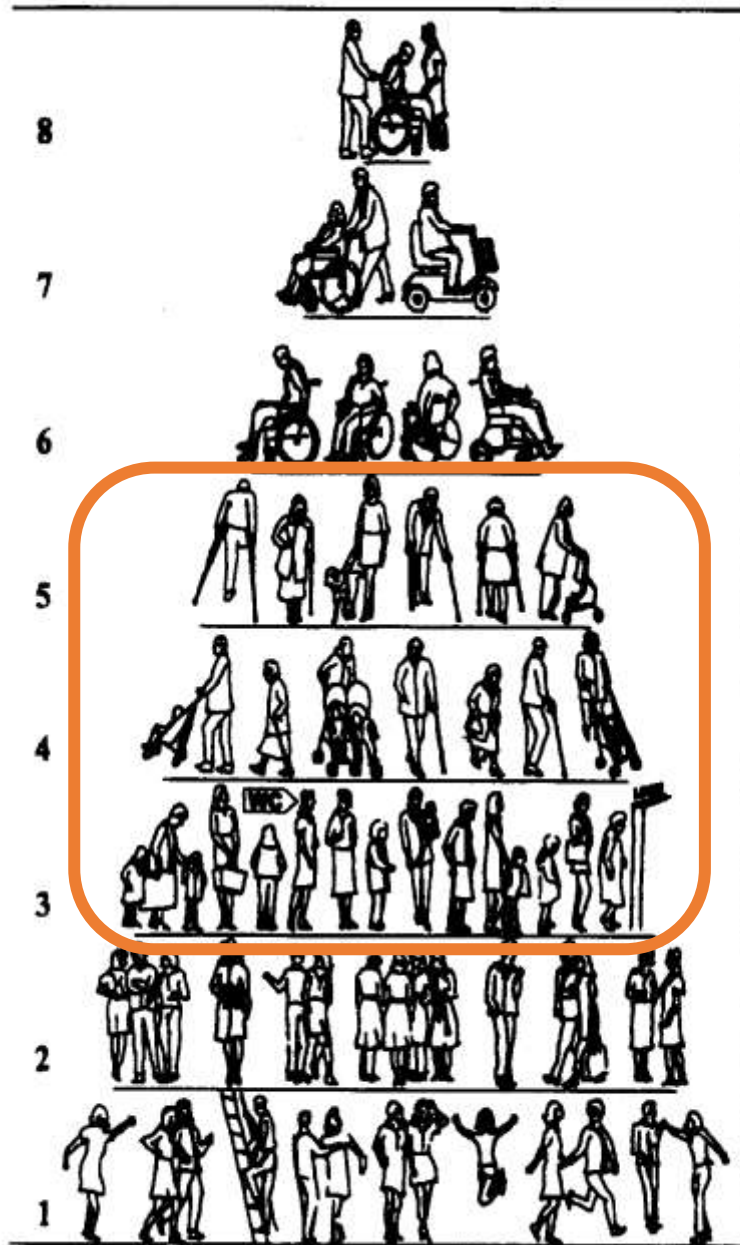
- Neatrali kūno padėtis
- Fizinė jėga tik pagrįstais atvejais
- Min. kartotinių veiksmų

Optimalus dydis ir erdvė

- Svarbūs elementai matomi ir pasiekiami
- Erdvė kompensacinei technikai

UD piramidė (Goldsmith, 2000)

Lygiai	Fizinės galimybės
8	Neįgalieji, kuriems reikalinga 2 asmenų pagalba
7	Neįgalieji vežimėliuose, kuriems reikalinga kitų pagalba judant, taip pat neįgalieji elektriniuose "skūteriuose".
6	Asmenys, turintys judėjimo negalių, savarankiškai judantys neįgaliojo vežimėliuose.
5	Asmenys su įvairiomis negaliomis. Savarankiški.
4	Vyresni asmenys, turintys nedidelių trumpalaikių ar ilgalaikių specifinių poreikių, taip pat suaugę asmenys su vaikais vežimėliuose, dviratininkai
3	Įvairūs žmonės, turintys nedidelių specifinių poreikių (suaugę su kūdikiais, vaikais, žvalūs asmenys);
2	Jauni suaugę žmonės, dirbantys ofisinį darbą, nėra fiziškai stiprūs ar atletiški, susidoroja su architektūrinėmis kliūtimis;
1	jauni, fiziškai stiprūs, sveiki žmonės, galintys susidoroti su įvairiomis kliūtimis, padėti kitiems;

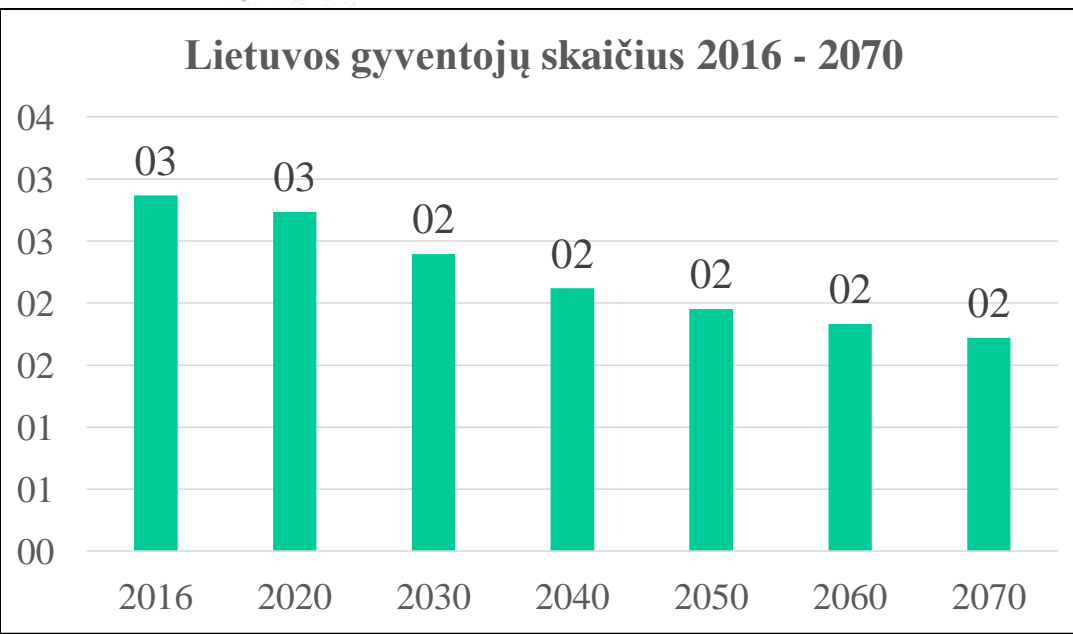
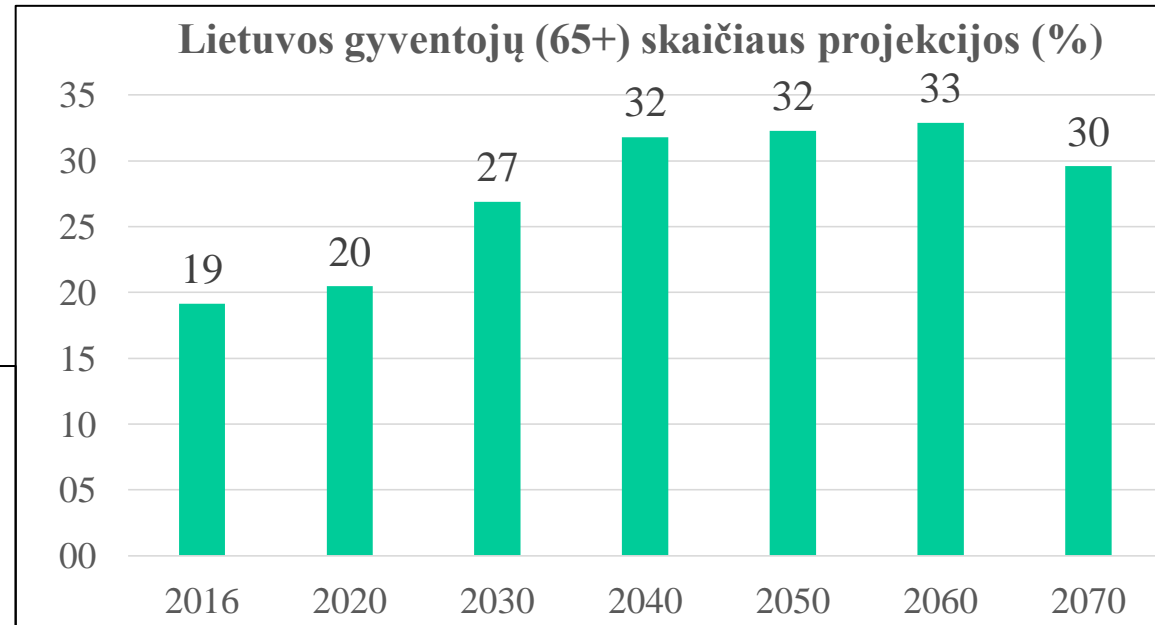
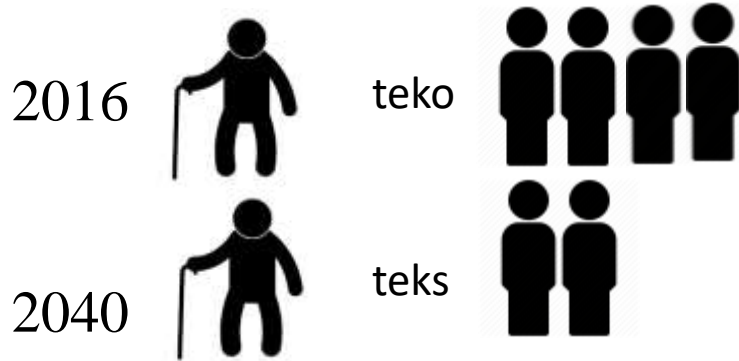
3,4,5 lygių asmenys nebūtų architektūriškai neįgalūs, jei UD būtų taikomas viešojoje infrastruktūroje

Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

Gyventojų demografiniai pokyčiai Lietuvoje

2018 Europos Komisijos ataskaitoje (The 2018 Ageing Report) prognozuojama, kad iki **2040 m. Lietuvoje >65 m. asmenų skaičius viršys 30% visos populiacijos.** (2016 m. buvo 19 %).

Be to, itin sparčiai auga ir >80 m. asmenų skaičius, kuris 2040 sudarys 10,5 % visos populiacijos.

Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

Prieinamo turizmo potencialas

Vidutinės turistų išlaidos (2014)

Grupė	Išleidžia dienos kelionei	Išleidžia kelionei su nakvyne
ES vidurkis	65	341
Neįgalieji	74,7	796
Pagyvenusieji	81,6	852

Šaltiniai: Eurostat, projekto 2016-1-PT01-KA202-022826 duomenys

Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

- Panaikinama ar sumažinama traumų rizika, traumų reikšmingumas;
- Ilgėja gyvenimo trukmė, mažėja išvengiamo mirtingumo rizika;
- Gerėja gyvenimo kokybė;
- Mažėja nusiskundimų dėl viešųjų paslaugų kokybės;
- Užtikrinant universalų būstą, aplinką bei mobilumą ilgai išlaikomas savarankiškas ir aktyvus gyvenimo būdas;
- Visuomenė tampa socialiai „saugesnė“ dėl „suportyvios“ aplinkos;
- Itin aktualu sparčiai senstančiai populiacijai;

UD kuria tiesioginį poveikį Sveikatos ir Socialinės apsaugos sistemų išlaidas: sveikatos priežiūros paslaugos, socialinės išmokos neįgalumo atveju, prarasto asmens darbingumo žala, administraciniai kaštai ir t.t.

Universalus dizainas - galimybės verslui

- Pardavimų augimas, nes daugiau klientų renkasi produktus ar paslaugas, labiau atitinkančias jų poreikius.
- Konkurencingumo augimas, nes klientai rinksis tai, kas efektyviausia, saugiausia ir naudingiausia būtent jiems.
- Klientų pasitenkinimo, lojalumo, pasitikėjimo augimas.
- Universalus dizainas - socialinės atsakomybės įrodymas.
- Universalus dizainas kuria prielaidas inovacijoms.

2014 – 2020 INVESTICIJŲ PLANAVIMAS IR DAŽNIAUSIOS IŠANKSTINĖS NUOSTATOS, SUSIJUSIOS SU UD

- „Mažareikšmis aspektas, sprendžiant tokias dideles šalies mastu problemas“;
- Reikalauja papildomo dėmesio, kontrolės, laiko ir kaštų;
- Reikalauja aktyvaus infrastruktūros naudotojų įtraukimo;
- Galima grėsmė - Ekspertų žinios vs. Vartotojų poreikiai;
- „Neįmanoma išspręsti visų problemų iškart“;
- „Tokie gyventojų segmentai čia retai lankosi“;
- „Mūsų įstaigoje nedirba/negali dirbti asmenys su negalia“;
- Trūksta reglamentavimo, neaiški teisinė bazė.

Neuniversalus dizainas, stigmatizacija

UNIVERSALIAUS DIZAINO PAVYDŽIAI

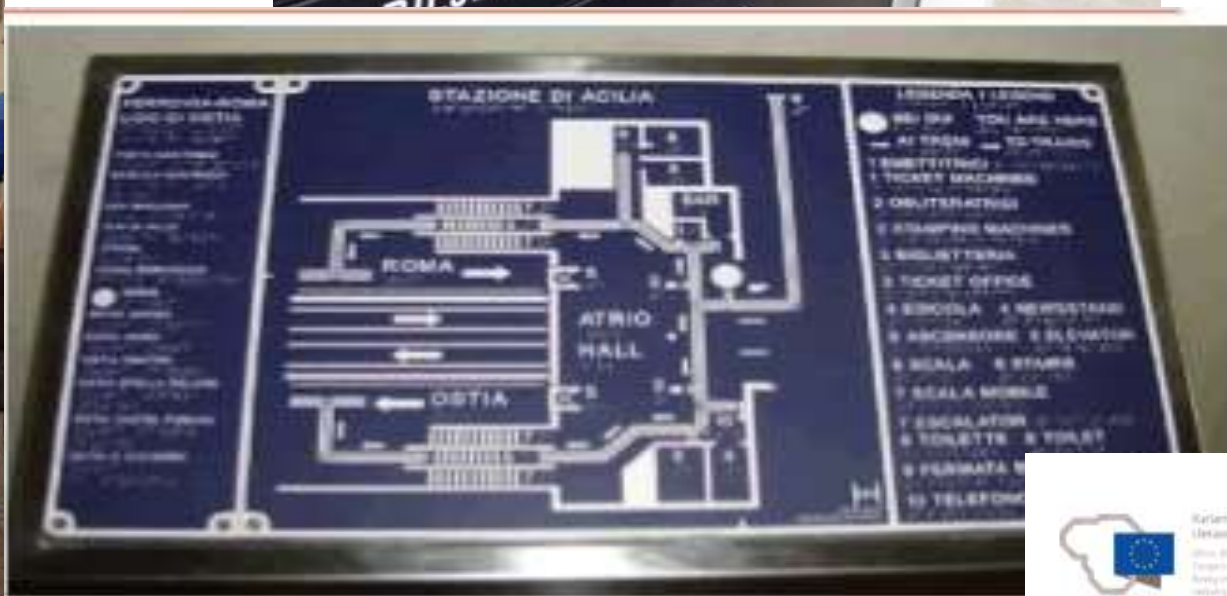
Ne tik silpnaregiams bet ir visiems lengviau orientuotis, kai yra naudojami spalvų kontrastai, ypač užrašams.

UNIVERSALIAUS DIZAINO PAVYDŽIAI

INFORMACIJOS PATEIKIMAS

Labai patogiu visiems, kai informaciją nurodančios rodyklės yra užrašytos dideliu šriftu, šviečiančios, gerai matomos.

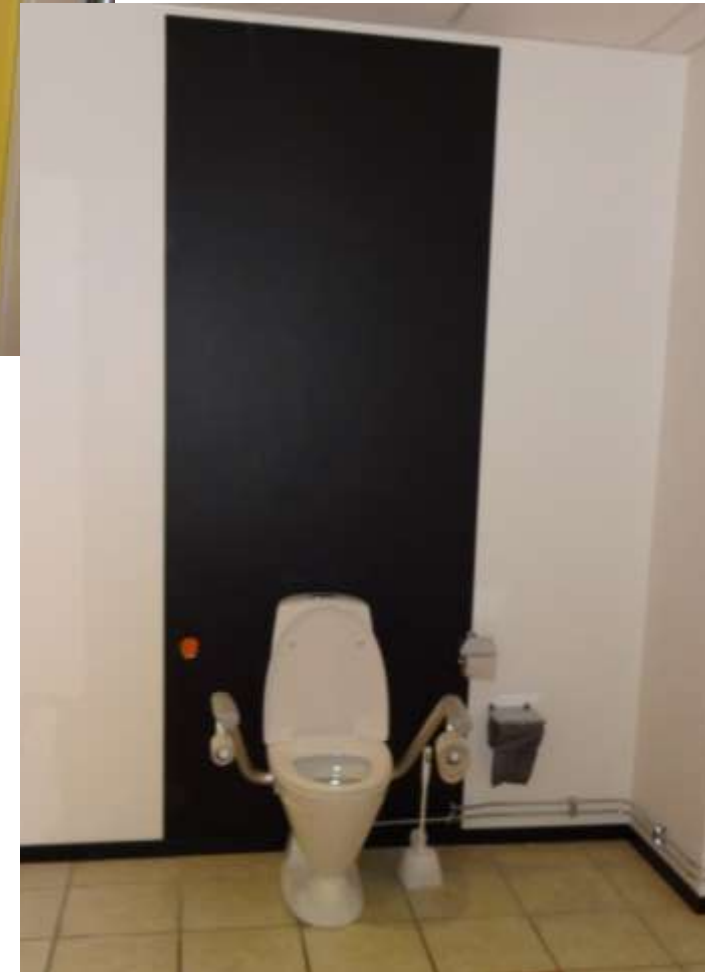
UNIVERSALUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Nenutrūkstantis spalvinis krypties žymėjimas grindyse

UNIVERSALUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Universalus dizainas sanitarinėse patalpose.

KITI UNIVERSALIAUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Vaikų žaidimų aikštelės

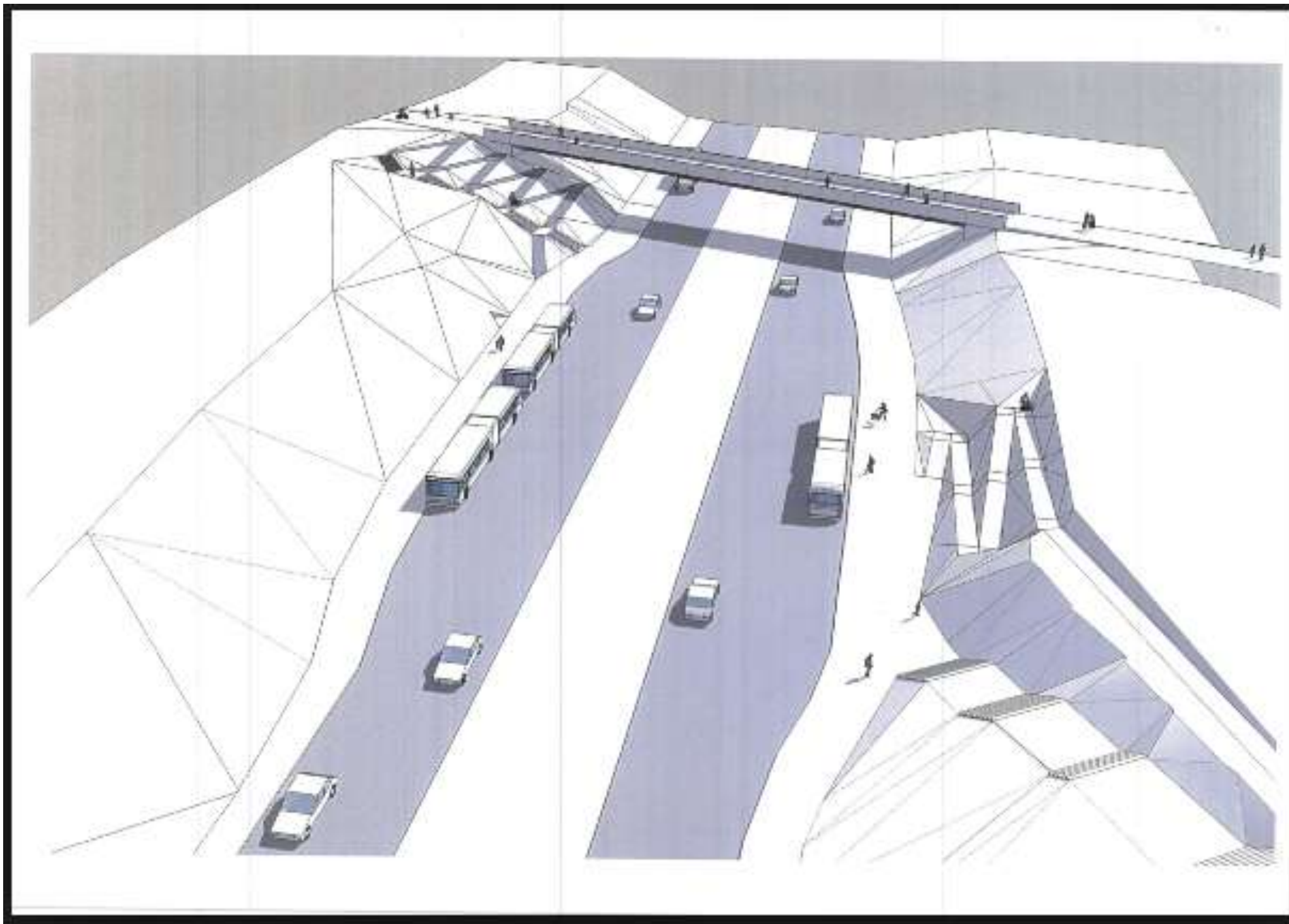

KITI UNIVERSALUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Universalus dizainas stacionarioms ekspozicijoms **kultūros sektoriuje**: pagaminti analogai gali būti liečiami. Silpnaregiams ir akliesiems užtikrinama galimybė susipažinti su eksponatais pagal jų galimybes, visiems – susipažinti su ekspozicija ne tik vizualiai, bet ir liečiant (multi-sense).

Kaip kurti poveikj?

- Duomenys ir statistika – (pvz.: statistika apie ne-UD žala);
- Aiški strateginė kryptis;
- Kaštų - naudos analizė;
- Komunikacija, advokacija.
- Informacijos pateikimas paprastai ir suprantama

The Purple Pound

Volume and Value of Accessible Tourism in England

Trips and spend

Trip groups where a member of the party has an impairment

£12.4BN

SPENT ON TRIPS WHERE A MEMBER OF THE PARTY HAS AN IMPAIRMENT

TOTAL SPEND
£12.4BN

£0.3BN

INBOUND TRIPS

NUMBER OF TRIPS
0.6M

Source: GBS 2013

DAY TRIPS
£9.4BN

NUMBER OF TRIPS
271M

Source: GBS 2013

£2.7BN

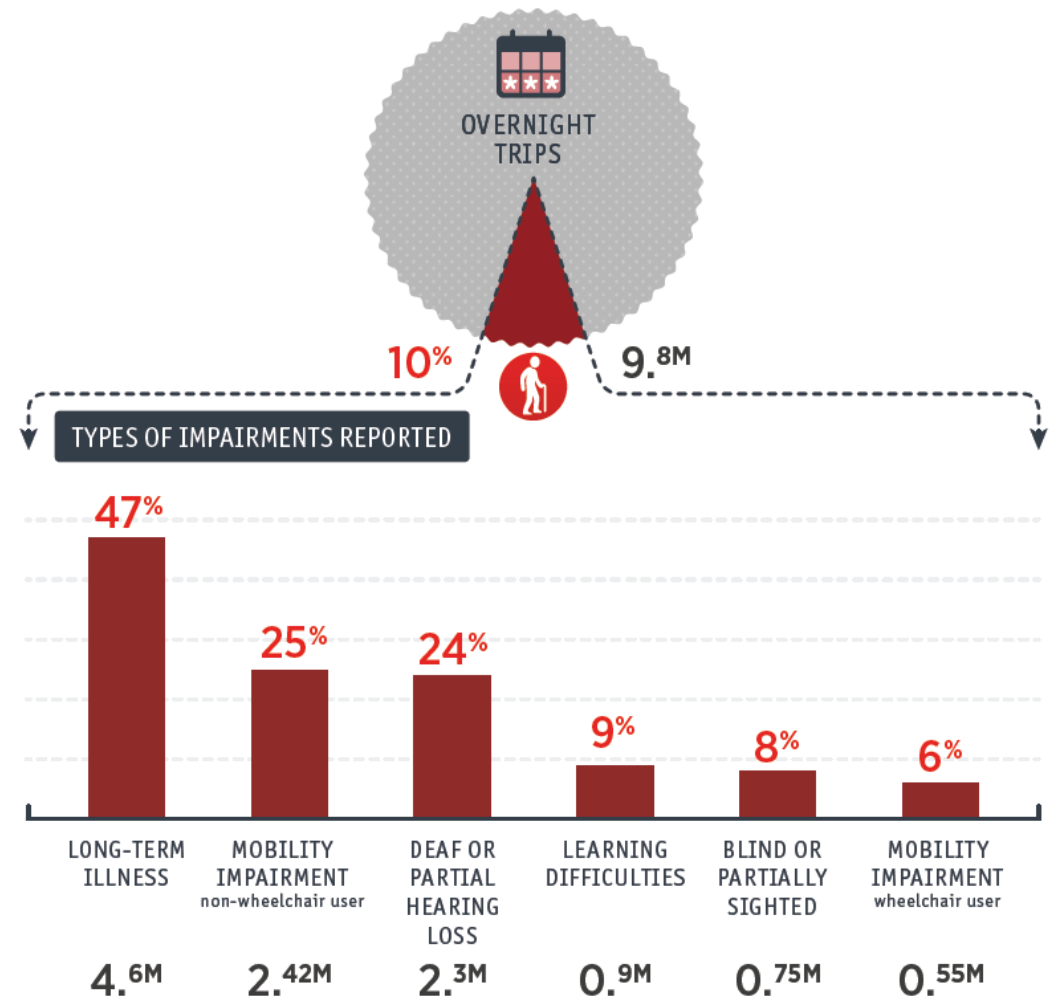
DOMESTIC OVERNIGHT TRIPS

NUMBER OF TRIPS
14M

Source: GBS 2013

Traveller impairment breakdown

Trips where the respondent has an impairment

Source: GBS 2013

GERIAUSIAI VISIEMS GYVENTOJAMS PRIEINAMO (PRITAIKYTO) MIESTO APDOVANOJIMAI

ACCESS•CITY
THE EUROPEAN AWARD
FOR ACCESSIBLE CITIES

https://ec.europa.eu/info/access-city-awards_en

Papildomos informacijos šaltiniai:

<http://www.ndt.lt/parengti-vaizdo-siuzetai-lietuvos-visuomene-supazindinantys-su-universaliuoju-dizainu/>

www.universali-architektura.lt

<http://www.who.int/features/qa/50/en/>

<https://www.europewithoutbarriers.eu>

**CENTRINĖ PROJEKTŲ VALDYMO
AGENTŪRA**
Socialinės apsaugos projektų
skyrius

Justina Jakštienė
Tel. 8 5 274 87 13
j.jakstiene@cpva.lt

VšĮ CPVA
S. Konarskio g. 13
LT-03109 Vilnius